

сучасному прикладному та декоративному мистецтві. Окрім того, можемо зазначити, що перспективи подальшого поглибленого дослідження означеного культурно-мистецького явища є очевидними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія міст і сіл Української РСР. Івано-Франківська область. – К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1971. – 639 с.
2. Крип'якевич І. З історії Гуцульщини / Іван Крип'якевич. – Львів, 1929. – 10 с.
3. Лащук Ю. Косівська кераміка / Юрій Лащук. – К.: Мистецтво, 1966. – 81с.
4. Німець О. Кути / Омелян Німець. – Косів: Писаний камінь, 1998. – С. 3.
5. Румынское народное искусство. – Бухарест, 1955. – 42 с.
6. Слободян О. Пістинська кераміка ХІХ – першої половини ХХ століття / Олег Слободян. – Косів, 2004. – 132 с.
7. Церковні книги реєстрації померлих зберігаються в Косівському райбюро загсу за № 92, 22.
8. Шухевич В. Гуцульщина / Володимир Шухевич // Репринтне відтворення видання 1889, 1901р. – Верховина, 1997. – 287 с.

УДК 7.721

О. Г. ПАНФІЛОВА

ДЖОЗЕФ САУНДЕРС: ШТРИХИ ДО СЛАВНОГО ІМЕНІ

У статті підсумовано результати двох ювілейних міжнародних конференцій з нагоди святкування 200-річчя першої лекції з історії мистецтва. Простежено віленський та, частково, кременецький періоди життя відомого англійського живописця, графіка та теоретика Джозефа Саундерса.

Ключові слова: віленська школа, гравюра, прикладне мистецтво, живопис.

А. Г. ПАНФИЛОВА

ДЖОЗЕФ САУНДЕРС: ШТРИХИ К СЛАВНОМУ ІМЕНІ

В статье подитожены результаты двух юбилейных международных конференций, посвященных празднованию 200-летия первой лекции по истории искусства. Прослеживается виленский и, частично, кременецкий периоды жизни известного английского живописца, графика и теоретика Джозефа Саундерса.

Ключевые слова: виленская школа, гравюра, прикладное искусство, живопись.

A. G. PANFILOVA

JOSEPH SAUNDERS: FEATURES OF THE FAMOUS PERSON

The article sums up the results of two jubilee international conferences devoted to 200-anniversary of the first lecture on the History of Art. The Vilno and partly the Kremenets periods of life of the famous English painter, graphic artist and theorist Joseph Saunders are reflected in the article.

Keywords: School of Vilno, engraving, applied art, painting.

Кінець XVIII – перша третина XIX століття були епохою романтизму у польському мистецтві і одночасно стали періодом принципів змін в мистецькому житті. Важливим моментом було створення державних художніх навчальних закладів, утвердження ведучої ролі мист в художньому розвитку. Це період закріплення престижу професії художників, росту їх значення в суспільному житті. Серед значних особистостей міжнародного значення одне із провідних місць займає постать художника Джозефа Саундерса, англійця за походженням.

У статті розглядається віленський період життя митця. Мета статті – підсумувати результати двох наукових конференцій, чимало доповідей яких стосуються мистецької спадщини Джозефа Саундерса.

Серед джерел, присвячених митцям віленської художньої школи, важливе місце займають праці російських науковців І. І. Свириди [3, с. 269]. та К. В. Митареві [2, с. 20]. Остання вивчала віленську школу живопису та її контакти із російською художньою культурою. Віленську художню школу розглянуто не тільки як навчальний заклад, але й як поєднання мистецької діяльності віленських майстрів. Серед інших запрошених з Петербурзької Академії мистецтв професорів для посилення викладацького складу у Віленський університет фігурує англієць Джозеф Саундерс. Також чимало праць на тематику віленського мистецтва присвятив польський вчений Є. Маліновський [5, с. 398].

15 вересня 1810 року професор гравюри та прикладного мистецтва Джозеф Сандерс (Саундерс) (Лондон, 1773 – Кременець, 1853) прочитав першу лекцію (на французькій мові) з історії мистецтва на факультеті літератури і мистецтва Віленського університету із назвою «Про вплив та використання імітуючих мистецтв». Згодом, у 1815 році, вона була опублікована у Польщі в журналі «Pamiętnik Magnetyczny». Саме Саундерс підготував академічну програму для викладання історії мистецтва у вищезгаданому університеті та опублікував іншу свою лекцію «Інформація про життя і праці Шимона Чеховича», де йшлося про талановитого краківського художника XVIII століття. Ця праця вважається першою науковою статтею, присвяченою мистецтву Польщі і Литви. Вона вийшла у світ на польській мові у «Dziennik Wileński» у 1815 році.

У 2010 році відбулись дві ювілейні міжнародні конференції з нагоди святкування 200-річчя першої лекції з історії мистецтва, яка відбулась у Вільно, а саме у Віленському університеті 15 вересня 1810 року. Перша під назвою «Історія історії мистецтва у Центральній, Східній та Південно-Східній Європі» проходила у Центрі сучасного мистецтва, 14-16 вересня (Торунь, Польща). Друга – «Віхи історії мистецтва» в Університеті Вітауса Магнуса, 14-15 жовтня (Каунас, Литва).

Двохсотліття першої лекції професора Саундерса є також річницею історії мистецтва як науки у Центральній та Східній Європі. Традиція історії мистецтва колишнього Віленського університету підтримується польськими та литовськими університетами, наприклад Університетом ім. Ніколаса Коперника (Торунь), куди був перенесений факультет прикладного та образотворчого мистецтва університету ім. Стефана Баторія (Вільно) після Другої світової війни, університетом ім. Вітауса Магнуса (Каунас), Академією прикладного мистецтва (Вільнюс) [4, с. 223].

У ході проведеної конференції у Торуні також була відтворена перша лекція Джозефа Саундерса.

У своїй праці «Польське художнє життя кінця XVIII – першої третини XIX століття» російський науковець І. І. Свирида наголошує, що особливого сумління та зацікавлення до лекцій професора Саундерса з історії мистецтв учні Віленського університету не виявляли. Більше того, у 1816 році вони у повному складі не з'явилися на екзамен. Автор припускає, що такому ставленню студентів сприяла їх недостатня підготовка перед вступом до університету. Наприклад, в число учнів художньої школи при Віленському університеті могли бути зараховані особи, які закінчили гімназію, колегію, отримали домашню освіту або взагалі пройшли кілька класів сільської школи (!) [3, с. 138]. Для отримання звання магістра у Варшавському університеті необхідно було вивчити не лише курс малюнка, але й допоміжних дисциплін – історії мистецтв, анатомії, перспективи, архітектурного декору. Проте втілити це в життя було практично не можливо. А Бродовський, який повинен був викладати курс історії

мистецтв у Варшаві, так і не приступив до нього, пояснюючи це низьким рівнем знань студентів, які зовсім не розуміли мистецтво і не цікавились подібними лекціями [3, с. 138]. Це пояснює, чому перші кроки у викладанні теорії були тернистими і не могли швидко увінчатись успіхом.

Джозеф Саундерс як людина високоосвічена та начитана був першопрохідцем у викладанні історії мистецтв. Не зважаючи на невдалий досвід попередників, він все ж прагнув прищепити учням не лише професійні науки, але й розвивати зацікавленість до історії мистецтв, літератури, дати знання мов. Майстер постійно наголошував на значенні художника в суспільстві і впливі мистецтва на підйом культури.

Загалом в історії художньої школи при Віленському університеті Джозеф Саундерс відіграв значну роль. Відомий художник, графік і гравер з 1794 року працював в Петербурзі. З 1800 року – отримав звання академіка Імператорської Академії мистецтв за гравюри «Дочірня любов римлянки» з картини Г. Рені та «Ранок молодої дами» з картини Франса ван Міріса Старшого. Був також членом Стокгольмської Академії мистецтв. У 1810 році тут він зайняв посаду професора Віленського університету, протягом майже десяти років керував граверним класом (1810-1819 рр.). Як зазначає К. Митерсва, на відміну від старих кафедр Віленського університету, новостворені мистецькі кафедри були недостатньо оснащеними. Відсутніми були зразки відомих європейських художників, взірцями для учнів слугували роботи самих педагогів [2, с. 10]. За проектом Саундерса в 1811 році художня школа зазнала значної реорганізації. Навчання у ній підпорядковувалось єдиній програмі, були введені вищезгадані лекції з історії мистецтв. До того ж Саундерс сприяв наповненню школи мистецькими колекціями, необхідними для навчального процесу, комплектуванню університетської бібліотеки книгами з історії мистецтва, був серед ініціаторів і створювачів у Вільно художніх виставок [3, с. 147].

Остаточо нез'ясованими є останні роки життя художника. У багатьох джерелах можна знайти відомості, що після Вільно митець виїхав до Італії, де і помер приблизно у 30-их – 45-их роках XIX ст. Насправді рік смерті художника 1853. Свої останні дні усіма забутий митець провів у невеликому містечку Кременці, що на Волині. Тут, на Монастирському кладовищі, знаходиться його могила. Достеменно невідомо, коли саме він приїхав у провінцію, проте це сталось вже після закриття Волинського ліцею у 1832 році. Поряд із могилою знаменитого митця й у наші дні можна побачити надгробки багатьох працівників цього закладу – учителя математики й російської мови А. Стшелецького, учителя танців Ф. Шлянцовського, директорів ліцею А. Левицького та М. Сциборського, ботаніка В. Бессера та інших.

Дружина художника, Антоніна Саундерс, була доброю знайомою родини Словацьких з віленських часів. Легко припустити, що саме на запрошення Саломеї Словацької-Бекю (матері видатного польського поета Юліуша Словацького), родина Саундерсів прибула до Кременця. Відомо, що з 1819 р. протягом тривалого часу Д. Саундерс перебував в Італії, у зв'язку зі смертю сина повернувся на деякий час у Вільно й відвідав Одесу. З листа Ю. Словацького до матері від 10 листопада 1841 року можна зробити висновок, що в цей час Саундерс уже постійно проживав у Кременці [1, с. 151-152]. Ймовірно, втрата дітей ще більше об'єднала ці родини. Малодослідженими залишаються останні роки життя художника на Волині. Не збереглося жодних відомостей про мистецькі твори майстра цього періоду, що, мабуть, пов'язано із похилим віком митця – Джозеф Саундерс помер на вісімдесятому році життя.

Варто зазначити, що у зв'язку із святкуванням ювілею з нагоди 200-річчя першої лекції з історії мистецтва заплановано вихід книги «Джозеф Саундерс про мистецтво та його історію», підготовлену професором, доктором мистецтвознавства І. Свиридою (Інститут слов'янських наук Академії наук Російської Федерації, Москва). Ця праця буде опублікована як звіт відділу культурної спадщини Міністерства культури і національної спадщини Республіки Польща. Можливо, саме вона проллє світло на останній період життя знаменитого митця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волинські Афіни, 1805-1833. *Ateny Wołyńskie, 1805-1833*: зб. наук. праць під ред. С. Маковського, В. Собчука. – Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2006. – 302 с.

2. Мытарева К. В. Виленская школа живописи и её контакты с русской художественной культурой. Автореф. дис. на соиск. канд. искусствоведения / К. В. Мытарева. – Л., 1978. – 20 с.
3. Свирида И. И. Польская художественная жизнь конца XVIII – первой трети XIX века / И. И. Свирида. – М.: Наука, 1978. – 269 с.
4. Makhholm K. Two Jubilee International Conferences celebrating the 200th Anniversary of the First Lecture on the History of Art at Vilna / Vilnius University (15 September 1810) [Електронний ресурс] / Makhholm K. Режим доступу: <http://sztukaorientu.pl/images/dopobrania/program.pdf>.
5. Malinowski J. Malarstwo polskie XIX wieku / Jerzy Malinowski. – Warszawa: Wyd. DiG, 200. – 398 s.

УДК 725 (437)

М. М. НЕТРИБ'ЯК

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ХРАМІВ

У статті досліджено типологічну та планувальну структури сучасних культових споруд, тенденцію розширення функції релігійних комплексів, де, крім традиційно-сформованого ядра, з'являються нові функціональні групи приміщень. Звернено увагу на співвідношення обрядової та емоційно-образної сфер, що надає можливість будувати культові споруди, в яких можуть здійснюватися обряди різних релігійних конфесій.

Ключові слова: культові споруди, релігійні комплекси, обряди, релігійні конфесії.

М. М. НЕТРИБ'ЯК

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННЫХ УКРАИНСКИХ ХРАМОВ

В статье исследовано типологическую и планировочную структуры современных культовых сооружений, тенденцию расширения функции религиозных комплексов, где, кроме традиционно сложившегося ядра, появляются новые функциональные группы помещений. Обращено внимание на соотношения обрядовой и эмоционально-образной сфер, что дает возможность строить культовые сооружения, в которых могут осуществляться обряды разных религиозных конфессий.

Ключевые слова: культовые сооружения, религиозные комплексы, обряды, религиозные конфессии.

М. М. NETRIBYAK

PROBLEMS OF MODERN UKRAINIAN CHURCH

In the article the typological structure and planning of modern worship, religious trend expansion function facilities, except where traditionally formed the core functional groups there are new buildings. The variation ratio of ritual and emotional imagery that allows you to build places of worship, where ceremonies can be made of different religious denominations.

Keywords: churches, religious systems, rituals, religious faiths.

Сьогодні діючі церковні організації здебільшого містяться в тих культових спорудах, які збереглися, або у пристосованих будівлях. Поширення діяльності церковних громад вимагає нового будівництва культових споруд у багатьох містах і селах України, особливо це відчувається у західних областях, що обумовлено більш високим рівнем релігійності населення. Саме це і обумовлює актуальність цього дослідження.

Обстеження сучасних культових споруд в Україні дало змогу виявити різні прийоми їх розташування у планувальній структурі міста або села.